

Mihajlo Pantić

PESNIK TAMNE SLUTNJE

– O pesmi „Soba u Berlinu“ Stevana Tontića –

Od svakog pesnika koga čitamo stalno ili povremeno, koga smo čitali (ili, što bi rekao Crnjanski: koga znamo, pa nema potrebe da ga čitamo), volimo neke pesme. Te pesme ne moraju nužno biti najlepše, jer se nikada do kraja ne može odgonetnuti, a još manje obrazložiti razlog našeg davanja prednosti nekim stihovima, naše privrženosti njima, ali, opet, izlazi da su pesme koje volimo najčešće ipak antologijske, makar taj pojam razumeli sasvim slobodno i neobavezujuće, u smislu da je svako istinsko čitanje, u stvari, prepoznavanje antologijskih vrednosti, potraga za njima. U tom prepoznavanju, koje je važan, ako ne i presudan momenat svakoga čitanja (jer nas sama odluka da nešto čitamo vodi posrednom priznavanju vrednosti onoga što čitamo), ne pokreće se samo potencijalna estetska vrednost pohranjena u nekom tekstu, nego se aktiviraju i naša čula, naše emocionalno i mentalno biće, i samo se u susretu, u srećnom spoju tih dvaju važnih činilaca, može desiti istinsko čudo pesme.

Koliko god ne može da bude napisana bez udela individualnog stvaralačkog dara, dobra pesma ne može ni biti primljena bez čitalačke spremnosti i rešenosti za tako nešto, i, zašto da ne, bez odgovarajućeg raspoloženja, njoj saobraženog. U svakoj pesmi koju volimo postoji nešto nepotkupljivo i duboko naše, nešto u čemu se preslikavamo, nešto sa čime se identifikujemo, nešto što otkrivamo i doživljavamo kao sadržaj za koji smo znali ili slutili da u nama postoji, a koji je, zahvaljujući upravo čitanoj pesmi, prešao prag izričaja, i jezički se uobličio.

Razmišljam o svemu tome dok prelistavam knjige poezije Stevana Tontića, dok se prijećam nekih njegovih stihova i, ne manje važno, a što otkrivam po ispisima i podvlačenjima, nekih svojih čitanja tih stihova, iz vremena kada smo i pesnik i ja bili mlađi, pre nego što nam se, u međuvremenu, desilo to što nam se desilo, a što je opet dvostruko uticalo na pesnika i na njegovog nekadašnjeg i sadašnjeg čitaoca: pesnik je umnogome promenio svoj pesnički svet, svoje teme. Crno je, vazda preovlađujuće u njegovoj poeziji, dobilo još crnju nijansu, reklo bi se da je, sticajem okolnosti i sticajem rada grbavog vremena, pesnik još više razigrao svoju, oduvek jasnu, oduvek vidnu, tamnu slutnju, dozvolio joj da se, u zebnji i strahu egzistencije, ostvari i potvrdi, a čitaocu nije ostalo ništa drugo nego da tu promenu, to pojačavanje tenzije i to posvemašnje zatamnivanje prati, u još čvršćem uverenju da je Stevan Tontić bio i ostao, od svojih početaka do danas, pesnik jeze, usudni pesnik, onaj što svaki trenutak života oseća kao najavu apokalipse, tragom mnogih pesnika iz evropske, južnoslovenske i srpske pesničke tradicije. Čitajući iznova Tontićeve pesme, pomislio sam najpre na one koje su mi ostale najdublje urezane u pamćenju, od rane „Škole spavanja“, u kojoj pesnik ne taji veze sa svojim lektirama (a što će ostati njegovo plemeni-tvo svojstvo, danas tako retko, i tako obescenjeno, da se divi daru drugih), preko poznate

„Crna je mati nedjelja“, pa zatim „Sobe u Berlinu“, i veristički odrešite „Aleksandar Ristović, kad piše o nužnicima velikih“, do novijih, još jezovitijih, na primer, do pesme „Grob“ s kraja zbirke *Sarajevski rukopis* koju sam, sticajem okolnosti, već opisanih u jednoj crtici, imao prilike da prvi u Beogradu čitam, u mašinopisu, a po njenom zaobilaznom i dugom prispeću iz opsednutog Sarajeva, i najzad, do one prozračne, iskupljujuće, sa naslovom „Anđeo mi banu kroz rešetke“ iz Tontićeve najnovije knjige *Blagoslov izgnanstva*. Eto, to su Tontićeve pesme koje volim. Ne znam da li su antologijske, ali sudeći po tome šta mi i kako govore, verujem da jesu.

Na jednoj bih se pomnije zadržao, pokušavajući da bar donekle sebi, a možda i nekom drugom, zainteresovanom, ne ultimativno potrebnom za moje shvatanje poezije, razjasnim zašto je pamtim od prvog trena kada sam je pročitao. Dobra pesma nas nađe taman kao što i mi, po sili nekih nedokučivih tumananja po onom borhesovom kosmosu Biblioteke, na nju naletimo. Reč je o pesmi „Soba u Berlinu“.

Napisana mnogo godina pre Tontićevog izgnanstva, ova pesma to izgnanstvo, i samoću u njemu, nehotično nagoveštava i opisuje, s tim što upravo reč nehotično ukazuje na postojanje principa usudnosti koji pokreće Tontićevo pesnički svet, daje mu dinamiku, utiče na njegove teme, koje nisu ništa drugo nego usputne stanice na putu do konačne praznine. U ta četiri katrena stao je pesnikov ceo život, i misao na smrt. Vidim to sada bolje nego što sam video ranije, kada me je, kao i pesnika, kao, uostalom i Van Goga, koji ima onu čarobnu, opčinjavajuću sliku „Moja soba“ (jednostavni, a metafizički intenzivan inventar siromaškog nameštaja), privukla sama reč *soba* koja označava prostor naše identifikacije: soba je naš svemir, mesto u kom se gnezdi, postoji, snatri i menja se naše *ja*. (O svemu tome i još ponečem pisao sam u svojoj prvoj knjizi priča *Hronika sobe*.) U pregršti dobro srezanih stihova jezgri se život kao takav, cela istorija koja ga je odredila, i umetnost, i poezija, i jezici, i gramatika, i religijski signali i znaci, i zazivanje Boga, i anticipacija onoga što je tek trebalo da dođe, i što je došlo, neumoljivo, i po višoj sili. Moralo je doći jer se pesniku s razlogom tako prividelo i on je to tako i napisao.

Tontićeve pesma „Soba u Berlinu“ jedan je, ma koliko taman, toliko i ozaren jezički trenutak u kojem damara životna snaga, i čuje se očaj, a očaj je, izgleda, zalog svakog istinskog modernog pesničkog glasa, svakog, pa i Tontićevog. Zato ga i volim, jer osećam da taj glas govori ono što bih i sam želeo da vam kažem.